

بررسی تاثیر اشتغال زنان بر ساخت خانواده و میزان نشاط و شادابی خانواده ها در شهر بیرجند در سال ۱۳۹۲

غلامعلی مرادی^۱، بی بی اقدس اصغری^۲، محمد علی طالبی^۳

۱. مدرس دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید باهنر بیرجند

۲. عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد گناباد

۳. عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور بیرجند

Moradi.gholamali@yahoo.com

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی تاثیر اشتغال بر ساخت خانواده، رضایت از زندگی خانوادگی و میزان نشاط و شادابی خانواده ها در شهر بیرجند می باشد، ساخت خانواده نحوه ی ترکیب نقش های خانوادگی در خانواده تعریف شده است، به عبارتی چگونگی توزیع قدرت در خانواده اشاره به ساخت خانواده اشاره دارد. داده ها این پژوهش با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک های مصاحبه و پرسشنامه جمع آوری شدند. جامعه آماری شامل زنان متأهل شاغل و غیر شاغل شهر بیرجند در سال ۱۳۹۲ بوده و حجم نمونه ۴۰۰ زن محاسبه شد. داده ها به وسیله ی SPSS 15 تحت ویندوز تحلیل شدند. نتایج بدست آمده از آزمون های آماری نشان داد که رابطه اشتغال زنان با نوع ساخت خانواده (نوع دمکراتیک) و میزان نشاط و شادابی خانواده ها معنادار است.

کلید واژه ها: اشتغال، ساخت خانواده، نشاط و شادابی

گسترش روزافزون صنعتی شدن و شهرنشینی که از ویژگی های عصر حاضر است؛ تنوع و تغییر نیازهای انسان را به دنبال داشته است و در پی آن در سراسر جهان تلاش هر چه بیشتر انسان برای ارضاء نیازها امری لازم و ضروری در نظر گرفته شده است. این جریان رو به رشد، نیاز به فعالیت اقتصادی هر دو جنس را طلبیده است. چنان که طی دهه های اخیر حضور زنان در عرصه های اقتصادی و خصوصاً اشتغال خارج از خانه امری مسلم فرض شده است و زنان به عنوان نیرویی با توان بالا، برای انجام فعالیت های اقتصادی وارد بخش های مختلف تولید، توزیع و خدمات گردیده اند، که این امر غیبت زنان را از محیط خانواده برای ساعاتی چند در طول شبانه روز به دنبال داشته است. پدیده ای که خود بر کم و کیف روابط خانوادگی تأثیرات زیادی را به همراه آورده است. و از آن جا که امروزه زنان پا به پای مردان در انجام فعالیت های اقتصادی در خارج از محیط خانواده حضور دارند و دستمزدی (البته نه در حد مردان) دریافت می دارند توانسته اند در چگونگی تقسیم قدرت در خانواده و چگونگی انجام نقش های خانوادگی تأثیر فراوانی داشته باشد. توزیع قدرت در خانواده امروزه با توجه به ورود زنان به بازار کار از اهمیت زیادی برخوردار می باشد. امروزه بحث اشتغال زنان به عنوان یک مسأله اجتماعی مورد بررسی تحقیقات اجتماعی متعددی قرار گرفته است. خیلی از این تحقیقات نوع نگرش نسبت به زنان شاغل را تغییر داده و به نوعی زمینه هماهنگی بین کار خانه و کار بیرون را ایجاد کرده است، این خود خیلی از نتایج دیگر از جمله بهبود روابط خانوادگی، ارتقاء موقعیت زنان در جامعه، توجه به نیازهای زنان و فراهم نمودن شرایط بهتر برای کار را جهت این گروه از اعضاء جامعه فراهم نموده است، و کاهش انتظارات مردان از همسرانشان، افزایش همکاری، تفاهم زوجین و برجسته شدن توجه به اشتغال زنان را به دنبال داشته است.

کار به معنی اشتغال شامل انجام وظایف از پیش تعیین شده مرتبط با یک سمت در یک سازمان کار می باشد. معمولاً به سازمانی، سازمان کاری گفته می شود که در آن قراردادی برای انجام مقدار معینی از کار و میزان مشخصی حقوق تنظیم شده باشد. (اوبرین؛ ۱۳۸۲؛ ۲۶۹) جامعه برای تداوم حیات خود به کار و کارگر نیاز دارد این نیاز از قرن ها پیش وجود داشته و در آینده نیز وجود خواهد داشت کار قسمت اعظمی از اوقات زندگی هر فرد را به خود اختصاص می دهد.. انسان به واسطه ارضاء نیازهای مادی خود مجبور به کار کردن است. (بختیاری، فلاح؛ ۱۳۸۳؛ ۱۶) از آن جا که کار و اشتغال بر ابعاد مختلف زندگی اجتماعی و حتی شخصیت افراد تأثیر می گذارد جزو ضروری ترین جنبه های حیات انسانی به شمار می رود، و می تواند تأثیر زیادی در زندگی خانوادگی افراد ایفا نماید بدین منظور یکی از دلایل کار کردن افراد کسب پایگاه اجتماعی است. (همان؛ ۱۸) از نظر اسلام اشتغال زنان به کارها در اسلام تا آن جا که رعایت شرع و عفت و اخلاق گردد منعی وجود ندارد. (قائمی؛ ۱۳۶۲؛ ۱۱۳) در رابطه با اشتغال زنان و شرکت زنان در فعالیت های اجتماعی امام خمینی (ره) می فرماید: زن در نظام اسلامی همان حقوقی را دارد، که مرد دارد حق تحصیل، حق کار، حق مالکیت، حق رأی دادن، حق رأی گرفتن در تمام جهاتی که مرد حق دارد زن هم حق دارد. (آیین انقلاب اسلامی؛ ۱۳۷۸؛ ۳۰۵) امام خمینی (ره) در جایی دگر می فرماید: چرا با درس خواندن زن مخالف باشیم، چرا با کار کردن او مخالف باشیم، چرا زن نتواند کارهای دولتی انجام دهد، چرا با مسافرت کردن زن مخالف باشیم، زن چون مرد در تمام اینها آزاد است و زن هرگز با مرد فرقی ندارد. (منصورنژاد؛ ۱۳۸۱؛ ۱۴۹) امینه السعید مصری می گوید: اسلام تحولی عظیم در وضعیت زنان به وجود آورد، آنان را مستقل نمود و حق بهره مندی از تحصیل، خرید و فروش املاک، حق اشتغال و شرکت در تجارت داد. (بازرگان و وارناک فرنی؛ ۱۳۸۱؛ ۱۲-۵۱۱) موانع زیادی اشتغال زنان را تهدید می نماید، که می توان به موانع فرهنگی، اجتماعی و زیستی اشاره نمود. ویلیام گود معتقد است: توزیع نقش ها بر اساس جنسیت موضوعی اساساً فرهنگی است و تنها به میزانی ناچیز به ملاحظات بیولوژیکی بستگی دارد. (سگالین؛ ۱۳۷۰؛ ۲۳۲-۲۳۱) در کشورهای جهان سوم مسؤلیت کار خانه و تربیت کودکان معمولاً بر عهده زنان است. (زنجان زاده؛ ۱۳۷۰؛ ۱۵۶) عامل مهم دیگری که مانع اشتغال زنان خصوصاً در مشاغل سطوح بالا (مشاغل مدیریتی، تخصصی) گردیده است نداشتن آموزش لازم جهت این مشاغل است. (صدر نبوی؛ ۱۳۶۷؛ ۲-۳۴۱) در رابطه با ویژگی ها و خصوصیات زیستی که زندگی اجتماعی زنان (خصوصاً اشتغال) را دچار مشکل می نماید. کاپلا معتقد است، زنان به خاطر طبیعت مادر بودن و نگهداری از فرزند حالت ثابتی در مشاغل ندارند، لذا زندگی کاری ناپایدار با دستمزد کم را همراه دارند و تجارب شان مستمر و بادوام نیست. (شبخی؛ ۱۳۸۰؛ ۱۲۵-۱۲۴) به اعتقاد کرناز و یوهایم کاخ، زن شاغل در جامعه همیشه دو تعهد مهم را قبول کرده است یکی تربیت اولاد و دیگری منضبط بودن در رابطه با شغل. (صدر نبوی؛ ۱۳۷۰؛ ۹۱) آندره میشل در مورد تنوع و تعدد وظایف زن در جوامع مختلف چنین بیان می کند: مطالعات در ایالات متحده، فرانسه، لهستان، روسیه و سوئد نشان می دهد که حتی اگر زنان در خارج از منزل کار کنند سنگین ترین وظایف مربوط به منزل را بر دوش دارند و شوهر در کار منزل بر اساس برابری به او یاری نمی دهد. تعدد وظایف تنها مسأله زن امروز نیست بلکه تنوع و گاه تعارض آنان پدیده خاصی عصر ما از دیدگاه زنان شاغل است. مادر بودن؛ یعنی بعد عاطفی رفتار را قوی تر ساختن با کارفرما یا رییس بودن که مستلزم اعمال قدرت در یک مدیریت کار است و در عین حال همسر بودن و با آن انجام وظایف گوناگون خانه ساده نمی نماید. « (ساروخانی؛ ۱۳۷۵؛ ۱۷۳) ذکر این مسایل به معنی این نیست که به خاطر تعارضی که گاهی بین کار بیرون (اشتغال) و خانه داری وجود دارد، باید از کار زنان در خارج از خانه صرف نظر نمود. زیرا اگر زنان را در خانه بنشانیم و آنان را وادار سازیم که تنها مسؤلیت اداره خانه و پرورش فرزندان را بر عهده گیرند، نیمی از جمعیت فعال کشور را در تلاش جهت دستیابی به بهره وری ملی محروم ساخته ایم. (ساعتچی؛ ۱۳۸۲؛ ۲۶۲).

روش

ابزار این پژوهش پرسشنامه ای محقق ساخته بوده که طی آزمون مقدماتی اعتبار و پایایی آن مورد سنجش قرار گرفته است. جامعه آماری در تحقیق حاضر کلیه زنان متاهل شاغل و غیر شاغل شهر بیرجند در سال ۹۲ بوده اند. تعداد کل جامعه مورد بررسی ۳۰ هزار نفر شاغل متاهل و غیر شاغل متاهل بوده که نمونه مورد بررسی با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۹ نفر محاسبه گردید و جهت انجام مقایسه دو گروه زنان شاغل و غیر شاغل از نظر ساخت و میزان شادابی و نشاط خانواده، نمونه مورد بررسی به ۴۰۰ نفر افزایش یافت. در این تحقیق با توجه به بالا بودن جامعه آماری از نمونه گیری خوشه ای استفاده گردید، طی مطالعه مقدماتی (pilot study) یا آزمون مقدماتی (Pretest) که با ۵۰ پاسخگو از دو گروه زنان شاغل و خانه دار انجام شد، آلفای بدست آمده در این زمینه ۰/۹۵ حاصل شد. متخصصان علوم اجتماعی در مورد سؤالات اظهار نظر نمودند.

نتایج

در این پژوهش تعداد ۲۰۰ زن شاغل و ۲۰۰ زن خانه دار مورد بررسی قرار گرفته اند، ۴۶ نفر (۲۲ درصد) از زنان شاغل در مشاغل پایین، ۱۱۶ نفر (۵۸ درصد) در مشاغل سطح متوسط و ۳۸ نفر (۱۹ درصد) در مشاغل عالی رتبه اشتغال داشته اند.

جدول ۱. مقایسه زنان خانه دار و شاغل از نظر رضایت از زندگی خانوادگی

گروه	تعداد	بالا	متوسط	پایین
شاغل	۲۰۰	٪۵۵	٪۳۵/۵	٪۹/۵
خانه دار	۲۰۰	٪۲۴	٪۴۴	٪۳۲

ملاحظه می گردد که زنان شاغل در زندگی خانوادگی احساس رضایت بیشتری می نموده اند و به این سبب از شادابی و نشاط بیشتری در خانواده برخوردار بوده اند.

جدول ۲. مقایسه خانواده های دو گروه زنان شاغل و خانه دار از نظر نوع ساخت قدرت خانواده

متغیرها	تعداد	میانگین (میزان مشارکت در تصمیم گیری ها)	df	مقدار t	sig
شاغل	۲۰۰	۱۴۹/۰۳	۳۹۸	۷/۰۲	۰/۰۰
خانه دار	۲۰۰	۱۳۱/۰۵	-	-	-

نتایج نشان می دهد که خانواده هایی که زنان شاغل بوده اند دارای ساخت قدرت دمکراتیک تری برخوردار بوده است و زوجین هر دو در تصمیم گیری ها به صورت مشترک شرکت داشته اند.

جدول ۳. مقایسه دو خانواده زنان شاغل و خانه دار از نظر میزان شادابی و نشاط

متغیرها	تعداد	میانگین (میزان شادابی)	df	مقدار t	sig
شاغل	۲۰۰	۱۵۱	۳۹۸	۸/۴۰	۰/۰۰
خانه دار	۲۰۰	۱۳۸/۰۵	-	-	-

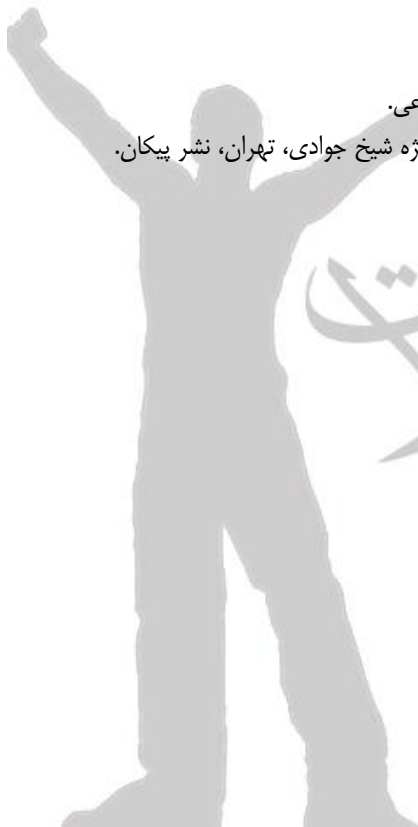
نتایج نشان می دهد که خانواده هایی که زنان شاغل بوده اند نسبت به خانواده هایی که زنان خانه دار بوده اند از شادابی و نشاط بیشتری برخوردار بوده اند.

بحث و نتیجه گیری

در نوع ساخت خانواده، عوامل متعددی با میزان های متفاوتی از تأثیر مؤثرند، و این عوامل ابعاد مادی و غیر مادی را در بر می گیرد، که ما در این پژوهش به بررسی آنها پرداختیم. توجه به نکاتی چند را در این رابطه برای نگاهی واقع بینانه و دقیق جهت برنامه ریزی قابل اطمینان و مفید در زمینه اشتغال زنان و مسائل مربوط به آنها را ضروری می دانیم. مؤلفه هایی چون منزلت اجتماعی، قدرت تصمیم گیری در خانواده، میزان تحصیلات حتی بیشتر از عوامل اقتصادی (درآمد ماهیانه) در نوع ساخت خانواده مؤثرند. نتایج این تحقیق نشان داد، که اشتغال بر مؤلفه های مختلف که ساخت خانواده را تحت تاثیر قرار می دهد چون درآمد ماهیانه، پایگاه اجتماعی مؤثر می باشد. مسأله مهم دیگری که در نوع ساخت خانواده نقش بسیار مهمی دارد، سطح تحصیلات است؛ زیرا نتایج نشان داد که با افزایش سطح تحصیلات ساخت خانواده دمکراتیک تر می گردد. از آنجا که اشتغال زنان به تقسیم متوازن قدرت در خانواده و به هم خوردن نقش های سنتی می انجامد و تحقیقات مختلف و نظریات جامعه شناسی آن را تأیید نموده است و یافته های این پژوهش نیز نشان داد که زنان شاغل به دلیل برخورداری از درآمد ماهیانه و موقعیتی که اشتغال برای آنان به همراه می آورد از توانایی بیشتری در تصمیم گیری و مشارکت در برنامه ریزی های خانوادگی برخوردارند. و به این سبب از زندگی خانوادگی رضایت بیشتری دارند که خود بر میزان نشاط و شادابی خانواده می افزاید؛ از نظر روبرت بلود (R. Blood) و دونالدولف (D. Wolf) زنانی که بواسطه کار بیرون از خانه دارای درآمد می باشند در مقایسه با زنان دیگر، مستقل از شوهران خود هستند و بنظر می رسد که تساوی بیشتر در حیطه شغلی میان زنان و شوهرانشان منجر به تساوی بیشتر در تصمیم گیری های خانوادگی می شود. (مهجوی؛ ۱۳۷۵: ۸-۳۷) از نظر دیوید هیر (D. Heer) نیز موازنه قدرت بین زن و شوهر بستگی دارد به مقایسه درآمدهایی که در زندگی زناشویی مورد استفاده قرار می گیرد، با درآمدهایی که هریک از زن و شوهر می توانستند در خارج از زندگی زناشویی، بکار ببرند. (میشل؛ ۱۳۵۴: ۱۲۷) بنابر این زنانی که از نظر اقتصادی موقعیت برتری را دارند از نظر منزلت و حرمت اجتماعی رتبه بالاتری را خواهند داشت. این امر ضمن اینکه توزیع قدرت را به نفع زن تغییر خواهد داد، موجب خواهد گردید که همکاری و مساعدت شوهر در کارهای خانه بیشتر گردد؛ که همه این عوامل سطح رضایتمندی همسر (زن) را در خانواده بالا خواهد برد. و اشتغال زنان به صورت غیر مستقیم بر میزان شادابی و نشاط خانواده خواهد افزود.

منابع

- اوبرین، گوردن (۱۳۸۲). "روانشناسی کار و بیکاری"، ترجمه احمد غضنفری و فضل ا... یزدانی، تهران، آوای نور.
- بختیاری، بهرام و فلاح، مجید (۱۳۸۳). "روانشناسی کار و شغل"، همدان، انتشارات دانشجو.
- روزن باوم، هایدی (۱۳۶۷). "خانواده به منزله ساختاری در مقابل جامعه"، ترجمه محمد صادق مهدوی، تهران، نشر دانشگاهی.
- زنجانی زاده، هم (۱۳۷۰). "بررسی نظریات نابرابری جنسیتی در بازار کار"، مجله ادبیات و علوم انسانی، دانشکده علی شریعتی، مشهد، شماره اول.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۵). "مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده"، تهران، انتشارات سروش.
- ساعتچی، محمود (۱۳۸۲). "روانشناسی کار"، تهران، مؤسسه نشر ویرایش، چاپ چهارم.
- سگالین، مارتین (۱۳۷۰). "جامعه‌شناسی تاریخی خانواده"، ترجمه حمید الیاسی، تهران، نشر مرکز، چاپ اول.
- شیخی، محمد تقی (۱۳۸۰). "جامعه‌شناسی زنان و خانواده"، تهران، شرکت سهامی انتشار.
- صدر نبوی، رامپور (۱۳۶۷). "مسائل ارتقای شغلی زنان شاغل"، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی، مشهد، شماره ۳، سال ۲۱.
- صدر نبوی، رامپور (۱۳۷۰). "جامعه و فرد"، مشهد، کتاب فروش بستان.
- قائمی، علی (۱۳۶۲). "خانواده و مسائل همسران جوان"، تهران، انتشارات امیری.
- ماهنامه پیام زن (۱۳۷۸) سال هشتم، شماره ۷، شماره پیاپی ۹۱.
- منصور نژاد، محمد (۱۳۸۱). "مسئله زن اسلام و فمینیسم"، تهران، نشر برگ زیتون.
- مهدوی، محمد صادق (۱۳۷۵). "عوامل مؤثر بر رضایت زن و شوهر"، تهران، نشر مبتکران.
- میشل، آندره (۱۳۵۴). "جامعه‌شناسی خانواده"، ترجمه فرنگیس اردلان، تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
- وارناک، فرنی و بازرگان، باسمه قطان (۱۳۸۱). "زنان مسلمان خاورمیانه سخن می‌گویند"، ترجمه منیژه شیخ جواد، تهران، نشر پیکان.

ارتقای سلامت
سواد آموزی
اولین همایش ملی